

ÚROVEŇ KVALITY PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA V SR

Marek ANDREJKOVIČ – Zuzana HAJDUOVÁ

ABSTRAKT

Príspevok hodnotí stav podnikateľského prostredia Slovenskej republiky, poukazuje na prekážky podnikania v oblasti legislatívnych a administratívnych bariér, prístupu ku kapitálu a podporným programom, zamestnanosti, vzdelávania, poradenstva a informovanosti.

Kľúčové slová: Podnikateľské prostredie, kvalita, index podnikateľského prostredia /IPP/

ABSTRACT

This article evaluates conditions of business environment in Slovak Republic, points out the barriers of enterprise in area of legislation and administration barriers, access to capital and supporting programmes, employment, education, consultantship and informedness.

KEYWORDS: Business environment, quality, easy of doing business /EoDB/

JEL klasifikácia: M21

ÚVOD A METODIKA

Na zisťovanie úrovne kvality podnikateľského prostredia používame rôzne indexy, ktoré využívajú rôzne údaje a premenné veličiny. Indexy členíme z viacerých hľadísk, napríklad podľa toho o aký druh ide, objektivitu, hodnotiaci subjekt, poprípade podľa zvolenej hodnotenej veličiny. Zvolený index môže byť unikátny, ak údaje získavame zvláštnym prieskumom a sledujeme len zvolený účel, alebo môže byť kompozitný, odvodený od niekoľkých, už existujúcich prieskumov a indikátorov.

Za objektívne indexy považujeme tie, ktoré sú vyčíslované z objektívne merateľných údajov. Subjektívne indexy sú založené na subjektívnych názoroch respondentov zvoleného súboru. Mnohé aspekty zvolených a hodnotených premenných nemožno objektívne kvantifikovať.

Podnikateľská aliancia Slovenska od roku 2001 v štvrtročných intervaloch monitoruje a hodnotí úroveň kvality podnikateľského prostredia v Slovenskej republike prostredníctvom vlastného Indexu podnikateľského prostredia (IPP). Prostredníctvom tohto indexu sa monitoruje celkový vývoj podnikateľského prostredia na Slovensku a tiež jeho čiastkové pohyby v kvalite jednotlivých zložiek podnikateľského prostredia. Tvorí ho manažéri, ktorí sa zúčastňujú pravidelných pociťových prieskumov. Títo manažéri na základe vlastných skúseností hodnotia aktuálny vývoj v sledovaných oblastiach podnikateľského prostredia.

Ambíciou PAS je, aby sa IPP stal spoľahlivým barometrom sledujúcim podnikateľské prostredie na Slovensku. Jeho tvorcovia dúfajú, že pre regulátorov podnikateľského prostredia bude inšpiráciou na prijímanie správnych rozhodnutí. V roku 2007 sa stala prvá kategória indexu, hodnotiaca kvalitu regulačného a legislatívneho prostredia, jedným z merateľných ukazovateľov v Správe o pokroku v implementácii Národného programu reforiem Slovenskej republiky. [10]

1. HODNOTENIE CELKOVEJ KVALITY PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA

V súčasnosti je aktuálne hodnotenie z ročenky Doing Business 2008 za rok 2006 až k 1.6.2007. V rámci hodnotenia celková kvalita podnikateľského prostredia sú porovnávané nasledovné kvantitatívne indikátory:

- začatie podnikania,
- licenčné konania,
- podmienky zamestnávania,
- registrácia majetku,
- dostupnosť úverových zdrojov,
- ochrana investorov,
- daňové povinnosti,
- medzinárodné obchodovanie,
- vymáhateľnosť zmlúv,
- ukončenie podnikania.

Porovnávaných je celkovo 178 ekonomík: 63 afrických krajín, 31 krajín z Latinskej Ameriky a Karibiku, 28 európskych krajín, 32 krajín Ázie a 24 najvyspelejších krajín OECD. Aktuálny rebríček krajín s najlepším podnikateľským prostredím opätovne ako minulý rok vedie Singapur. Nový Zéland, USA a Hong Kong si svoje minuloročné vysoké pozície udržali (Tabuľka 1).

Tabuľka 1 Top 20 krajín s najlepším podnikateľským prostredím 2006

1	Singapur	12	Japonsko
2	Nový Zéland	13	Fínsko
3	USA	14	Švédsko
4	Hong Kong	15	Thajsko
5	Dánsko	16	Švajčiarsko
6	Veľká Británia	17	Estónsko
7	Kanada	18	Georgia
8	Írsko	19	Belgicko
9	Austrália	20	Nemecko
10	Island	32	Slovensko
11	Nórsko		

Prameň: Ročenka Doing Business 2008, Svetová banka

V porovnaní s predchádzajúcim rokom sa pozícia Slovenska v hodnotení celkovej kvality podnikateľského prostredia zlepšila z 36. miesta na 32. mieste (Tabuľka 2).

Tabuľka 2 Umiestnenie SR

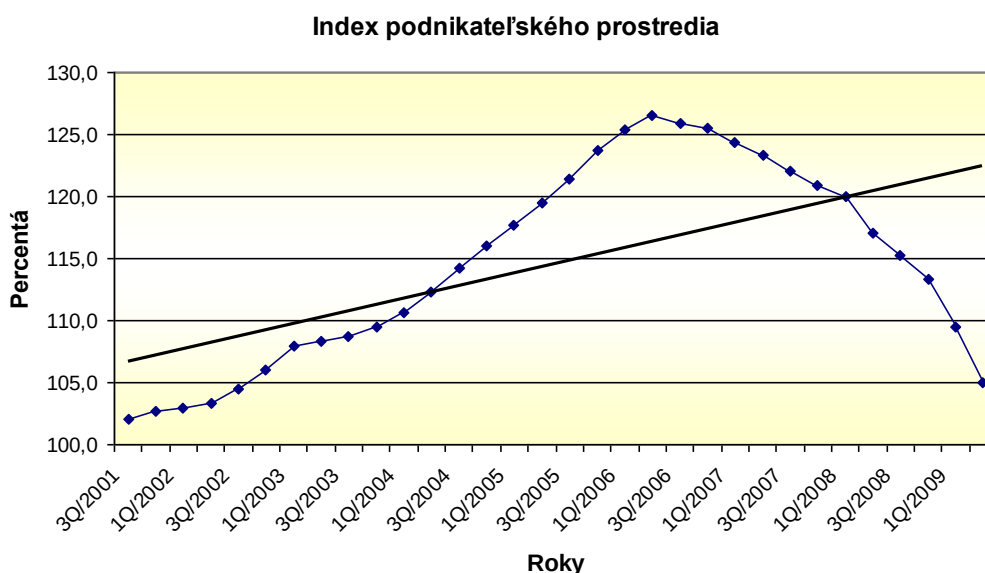
Umiestnenie SR				
kritérium	2006	2005	2004	zmena
Kvalita podnikateľského prostredia	32	36	34	+4
Začatie podnikania	72	63	54	-9
Licenčné konania	50	47	44	-3
Zamestnávanie	75	72	73	-3

Registrácia majetku	5	5	4	0
Dostupnosť úverových zdrojov	7	13	13	+6
Ochrana investorov	98	118	114	+20
Daňové povinnosti	122	114	109	-8
Medzinárodné obchodovanie	90	88	79	-2
Vymáhateľnosť zmlúv	50	59	58	+9
Ukončenie podnikania	36	31	48	-5

Prameň: Ročenka Doing Business 2008, Svetová banka

2. HODNOTENIE PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA NA SLOVENSKU

Podnikateľské prostredie na Slovensku sa v prvom štvrtroku 2009 výrazne zhoršilo (Obrázok 1).

Obrázok 1 Vývoj IPP v rokoch 2001 až 2009

Prameň: <http://www.alianciapas.sk>

Aktuálna hodnota Indexu podnikateľského prostredia (IPP), ktorý na základe vlastného prieskumu pripravuje Podnikateľská aliancia Slovenska, je 109,5 bodu, čo predstavuje v porovnaní s predchádzajúcim štvrtrokom pokles o 3,33%. Ide o jedenásty pokles hodnoty IPP v rade a zároveň o vôbec najväčší pokles v histórii indexu. Kvalita podnikateľského prostredia sa tým dostala pod úroveň roku 2004, kedy index dosiahol v prvom štvrtroku hodnotu 110,6 bodu. Najväčší pokles v prvom štvrtroku 2009 zaznamenala položka efektívnosť hospodárenia štátu a prístup k štátnej pomoci s výrazným poklesom o 9,75% a dosiahnutou aktuálnou hodnotou 52,6 bodu. Napriek viditeľným negatívnym dopadom krízy na verejné financie vláda doposiaľ neprehodnotila výdavky štátneho rozpočtu

a nerealizuje radikálne znižovanie výdavkov vo všetkých rezortoch. Nehospodárnosť sa prejavila okrem iného aj vo výraznom raste miezd zamestnancov verejnej správy v čase, keď reálne mzdy v podnikoch s viac ako 20 zamestnancami klesali. Druhý najväčší pokles oproti predchádzajúcemu štvrťroku pripísali podnikatelia položke funkčnosť politického systému v štáte. Táto položka poklesla o 8,25% na aktuálnu hodnotu 60,0 bodu. Negatívne hodnotenie je dôsledkom nedostatočného záujmu zo strany najvyšších predstaviteľov štátu o riešenie závažných káuz a vyvodzovanie dôsledkov voči ministrom a úradníkom, ktorí pochybili. Rovnako veľký pokles, o 8,25%, zaznamenala položka spoľahlivosť a finančná disciplína obchodných partnerov. Spoľahlivosť obchodných partnerov sa začala mierne zhoršovať od polovice minulého roka a na začiatku roka 2009 zaznamenala výrazný prepád. Zhoršujúca sa platobná disciplína v kombinácii so zle fungujúcim súdnictvom, nízkou vymáhateľnosťou práva a neefektívnym konkurzným zákonom predstavujú čoraz väčšiu hrozbu pre podnikanie na Slovensku. Negatívne hodnotenie zaznamenali aj chronické a neriešené bariéry podnikania. Okrem spomenutej nízkej vymáhateľnosti práva ide o výskyt korupcie a byrokracie na úradoch, nedôsledné uplatňovanie princípu rovnosti pred zákonom a nezrozumiteľnosť a nestálosť právnych predpisov. Zaujímavosťou prvého štvrťroku je, že podnikatelia po prvý krát otvorene hovoria o znižovaní výkonnosti, produktivity a ziskovosti ich podnikov. Priznávajú tiež zhoršovanie likvidity, cash-flow a schopnosti plniť záväzky. Kríza spôsobuje, že sa zhoršuje schopnosť podnikov naplňovať svoje vízie a zámery. Najpozitívnejšie podnikatelia hodnotili stálosť a predvídateľnosť hodnoty výmenného kurzu, čo súvisí so zavedením eura na začiatku tohto roka a menovou stabilitou, ktorú Slovensko týmto krokom získalo. Druhou najlepšie hodnotenou položkou je kvalita a dostupnosť výrobných vstupov a pracovnej sily, ktorej hodnotenie vzrástlo v dôsledku prepúšťania, čím sa na trhu zvýšila ponuka voľnej kvalifikovanej pracovnej sily. Treťou najlepšie hodnotenou položkou IPP v porovnaní s predchádzajúcim štvrťrokom je regulácia cezhraničného obchodu. K rastu prispela možnosť zjednodušenia a zintenzívnenia zahraničného obchodu od nového roku. [10]

Z publikácie Doing Business 2008 vyplýva, že v porovnaní s predchádzajúcim rokom 2005 sa pozícia Slovenska v hodnotení celkovej kvality podnikateľského prostredia zlepšila z 36. miesta na 32. mieste (tab.1) v roku 2006. Slovenská republika si svoju pozíciu v 6 hodnotených kategóriách zhoršila, v 4 prípadoch zlepšila a v jednom obhájila minuloročný stav. Najvýznamnejší pokrok bol zaznamenaný v oblasti ochrany investorov, dostupnosti úverových zdrojov a vymáhateľnosti zmlúv, čo malo i pozitívny dopad na celkové hodnotenie kvality podnikateľského prostredia. Slovensko najviac zaostáva v oblasti daňovej povinnosti kde hlavne vysoký počet platieb a s tým súvisiaci čas strávený vyplňaním daňových formulárov komplikuje podnikanie. V oblasti ochrany investorov je najväčším problémom transparentnosť transakcií a v oblasti medzinárodného obchodovania sú najväčšie problémy s vysokými nákladmi na import/export tovaru a dĺžky času splnenia všetkých procedúr. V porovnaní s ostatnými krajinami V4 možno konštatovať ich výrazné zaostávanie i napriek faktu, že si svoje pozície oproti minulému roku značne polepšili. Maďarsko sa umiestnilo na 45. mieste, Česká republika 56. mieste a Poľsko dosiahlo 74. pozíciu.

Podľa PAS je však zlepšenie o 4 miesta zapríčinené zmenou metodiky hodnotenie autorov Doing Business. Podľa tejto novej metodiky by Slovensko v minulom roku obsadilo 31 priečku a medzoročne si teda o 1 priečku pohoršilo.

Z aktuálnej správy o globálnej konkurencieschopnosti (The Global Competitiveness Report 2007-2008) Svetového ekonomického fóra vyplýva, že sa konkurencieschopnosť Slovenska zhoršila a klesli sme z 37. na 41. miesto. Konkurenčnou nevýhodou Slovenska je vyššie daňovo-odvodové zaťaženie, administratívna náročnosť, slabšia efektívnosť verejných výdavkov, málo rozvinutá dopravná infraštruktúra, nižšia efektívnosť výdavkov na poľnohospodárstvo a málo rozvinutý kapitálový trh. Ako rizikové sú hodnotené menšie

uplatňovanie vyspelých výrobných postupov a malá produkcia technologicky jedinečných produktov. Zmeny v daňovom systéme sa prejavili len minimálnym zhoršením ukazovateľov v tejto položke. Napriek pozitívnemu vývoju ekonomiky SR v uplynulých rokoch naďalej v podnikateľskom prostredí pretrvávajú i problémy, kde pri niektorých ani prijaté opatrenia neprispeli k ich úplnému odstráneniu. Problémová je predovšetkým vysoká administratívna záťaž podnikateľskej sféry, odvodové zaťaženie, zmeny predpisov bez dostatočného zhodnotenia ich aplikovateľnosti a dopadov na podnikateľskú sféru, zdĺhavá a problematická je vymožitelnosť práva prostredníctvom súdov a korupcia v spoločnosti.

Výsledky Indexu podnikateľského prostredia, ktorým PAS štvrťročne vyhodnocuje zmeny podnikateľskej klímy na Slovensku nie sú pre podnikateľské prostredie ani pre vládu priaznivé: za posledný rok index iba klesá. Znamená to, že vláda nekladie dostatočný dôraz na odstraňovanie bariér podnikania. Slovensko má stále vysoké odvodové zaťaženie, neefektívny sociálny systém, nízku vymožitelnosť práva, vysokú korupciu a byrokráciu a kvalitatívne stále viac zaostávajúci vzdelávací systém. K tomu sa pridávajú nejednoznačné zákony, ako Zákonník práce s ustanovením o závislej práci alebo Zákon o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia obsahujúci ustanovenia o pracovnej zdravotnej službe.[10]

ZÁVER

Podnikateľské prostredie v Slovenskej republike poznamenali v rokoch 2004 - 2009 významné zmeny, vďaka čomu dnes na Slovensku neexistujú závažné bariéry v podnikaní. Dôkazom týchto zmien je napríklad fakt, že v roku 2004 bola Slovenská republika vyhlásená Svetovou bankou za lídra 10 najreformnejších krajín vo vzťahu k tvorbe vhodného podnikateľského prostredia. Aj keď sa na Slovensku významne zlepšila kvalita podmienok pre podnikanie, z medzinárodného hľadiska je Slovenská republika permanentne vystavená konkurencii mnohých ďalších krajín, ktoré rýchlym tempom zdokonaľujú podmienky pre podnikanie a investície. Kým v roku 2004 bolo Slovensko označené za lídra 10 najreformnejších krajín vo vzťahu k tvorbe vhodného podnikateľského prostredia, dnes tomu tak už nie je. IPP od druhého štvrťroku 2006 len klesá, čo znamená, že podnikateľské prostredie sa zhoršuje a dobíhanie vyspelých krajín sa zastavilo, čoho dôkazom je aj hodnotenie dvoch základných zdrojov (Svetová banka, Svetové ekonomické fórum), v ktorých Slovensko nedosiahlo svoju úroveň z minulých rokov.

Príspevok je súčasťou riešenia grantovej úlohy VEGA č. 1/0052/08 - Systémový prístup k racionalizácii pracovných procesov vo výrobných podnikoch.

LITERATÚRA

- [1] KOTULIČ, R.: Faktory prosperity regiónu a ich vplyv na ekonomický rast. In: Zborník z príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie - Ekonomické znalosti pro tržní praxi. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Ed. Kubátová, J., 2006, s. 135-140. ISBN 80-244-1468-6.
- [2] LIBERKO, I. et al. : Podnikové hospodárstvo : Praktikum. 1. vyd.. Košice : TU, 2005. 177 s. ISBN 80-8073-287-6.
- [3] LIBERKO, I. - LIBERKOVÁ, L.: Environmentálne stratégie podniku, In: Strategický manažment v praxi, Kapitola 11 Funkčné stratégie, 2007, ISBN 978-80-89291-04-5
- [4] PEKARČÍKOVÁ, M. - TREBUŇA, P.: Inovačný proces v trhovej ekonomike. In: *Intercathedra : Annual scientific bulletin of plant- economic department of the*

- european wood technology university studies*. no. 24 (2008), p. 90-92. ISSN 1640-3622.
- [5] TREBUŇA, P. - FELEGI, J.: Rizikový kapitál a jeho využitie pri reštrukturalizácii podnikových procesov. In: *Trendy v systémoch riadenia podnikov* : 10. medzinárodná vedecká konferencia, Vysoké Tatry - Štrbské Pleso, 15.-17. október 2007 : Zborník príspevkov v elektronickej forme. Košice : TU SjF, 2007.
 - [6] TREBUŇA, P.: Kategorizácia a definovanie podnikovej logistiky. In: *Transfer inovácií*. č. 11 (2008), s. 187-190. Internet: <http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transfer/11-2008/pdf/187-190.pdf>. ISSN 1337-7094.
 - [7] TURISOVÁ, R.: Economical aspects of risk control. In: *Intercathedra*. no. 21 (2005), p. 155-157. ISSN 1640-3622.
 - [8] TURISOVÁ, R.: Meranie výkonnosti pri implementácii Benchmarkingu v organizáciách verejnej správy. In: *Transfer inovácií*. č. 12 (2008), s. 80-83. Internet: <http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transfer/12-2008/pdf/92-97.pdf>. ISSN 1337-7094.
 - [9] Doing Business 2008, Svetová banka. Internet: <http://www.doingbusiness.org/economyrankings/>
 - [10] <http://www.alianciapas.sk>
 - [11] Správa o stave podnikateľského prostredia v Slovenskej republike s návrhmi na jeho zlepšovanie 2006, schválená uznesením vlády SR č. 792/ 2002
 - [12] Komplexný audit prekážok podnikania na Slovensku.

INFORMÁCIE O AUTOROCH

RNDr. Zuzana Hajduová, PhD.
 Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach
 Ekonomická univerzita v Bratislave
 Katedra hospodárskej informatiky a matematiky
 Tajovského 13
 040 01 Košice
 E-mail: zuzana.hajduova@tuke.sk

Ing. Marek Andrejkovič
 Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach
 Ekonomická univerzita v Bratislave
 Katedra manažmentu
 Tajovského 13
 040 01 Košice
 E-mail: andrejkovic.marek@gmail.com